

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 36.

ZATERDAG 3 SEPTEMBER 1910.

Foto Aug. F. W. Vogt.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND. BEEKJE BIJ WANSSUM (L.)

INHOUD:

OVERZICHT VAN DE WEEK	BLZ. 422
DE STERRENHEMEL IN SEPTEMBER, DOOR A. A. N.	„ 422
DE KORENHALM, DOOR P. N. BROUNS	„ 422
STORM (GEDICHT), DOOR MIEN VERMEULEN—DUINKER.	„ 423
IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND (VERVOLG), DOOR AUG. F. W. VOGT, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 421 EN 424—427
SINGAPORE, DOOR ALBERT VOGEL, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 428
OP DE HEIDE I, DOOR J. J. HOF.	„ 429
JUBILEUM-WEDSTRIJDEN VAN DE ZEILVEREENIGING „HET Y”, DOOR J. H., GEÏLLUSTREERD	„ 431
EEN ZONDERLINGE WATERVOGEL, DOOR W., GEÏLLUSTR.	„ 432

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij, ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, **Rokin 74—76, Amsterdam.** Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

21 AUGUSTUS. Japan kondigt de inlijving van Korea aan. Het gewezen keizerrijk wordt een Japansche kroonkolonie onder den naam Tsjo-Sen met generaal Trauki als gouverneur-generaal; het Koreaansche keizerlijk huis wordt in de Japansche keizersfamilie opgenomen.

Onthulling van een gedenkteeken te Brussel op de plaats, waar in 1568 de graven van Egmont en Hoorne zijn onthoofd. In Griekenland worden de verkiezingen gehouden zonder dat de orde verstoord wordt.

De Grieksche gezant biedt aan de Porte een nota aan, waarin geprotesteerd wordt tegen het voortduren van den boycot van Grieksche koopwaren. De schade, welke Griekenland door den boycot heeft geleden, wordt besomd op 20 miljoen francs.

22 AUGUSTUS. Begin van de driedaagsche feesten te Coevorden ter gelegenheid van de landbouwtentoonstelling.

De Engelsche kruiser *Bedford* verongelukt bij het eiland Qwelpaert; 18 van de opvarenden verdrinken.

Bezoek van koning Ferdinand van Bulgarije en van het Italiaansche Koninklijke paar aan Montenegro ter gelegenheid der jubileumsfeesten.

Op Borkum worden twee Engelschen in hechtenis genomen onder verdenking van spionage.

Uit Amerika komen hartverscheurende berichten omtrent verschrikkelijke boschbranden in Idaho en Montana.

23 AUGUSTUS. Verschijning van het rapport van den eeraad in de zaak-Kuyper. De commissie komt tot de conclusie, dat geen corruptie bewezen is.

Geruchten omtrent een revolutionaire beweging in Portugal.

24 AUGUSTUS. Treinbotsing op den Grand Trunk spoorweg in Michigan; 18 personen gedood, 20 gewond.

25 AUGUSTUS. Keizer Wilhelm houdt te Koningsbergen een opzienbarende redevoering, waarin hij zijn absolutistische gevoelens weer eens uit en zich tegen de ontwapening uitlaat.

26 AUGUSTUS. Indiening van het wetsontwerp inhoudende het voorbehoud der bevoegdheid tot toetreding van Nederland en zijne koloniën tot de herziene Berner Conventie ter bescherming van letterkundige en kunstvoortbrengselen.

Zilveren feest van de Zeilvereeniging „Het IJ” te Amsterdam.

Het hotel „De Wageningsche Berg” afgebrand.

De Italiaansche regering maakt bekend dat behalve eenige plaatsen in Apulië, Italië vrij is van cholera.

27 AUGUSTUS. Clement van Maasdijk verongelukt bij een vliegtocht op het terrein Warnsbom bij Arnhem. Hij is het eerste Nederlandsche slachtoffer van de vliegspport.

Groote brand te Helsingfors, waardoor een geheele wijk in de asch wordt gelegd.

28 AUGUSTUS. De Tsaar en de Tsaritsa vertrekken met hunne kinderen uit Peterhof naar Hessen.

29 AUGUSTUS. Opening van het 31^e Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres te Maastricht.

DE STERRENHEMEL
IN SEPTEMBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der *Sterrenbeelden* in den vóóravond (omstreeks 9 uur):
Zenith: Cepheus, Zwaan;
Noorden: Groote en kleine Beer, Giraffe, Lynx, Wagenman;

Noordoosten: Perseus;
Oosten: Andromeda, Cassiopeia, Driehoek, Hagedis, Ram, Visschen;

Zuidoosten: Pegasus;
Zuiden: Arend, Dolfijn, kleine Paard, Pijl, Schild van Sobieski, Schutter, Steenbok, Vos, Wagenman,
Westen: Boötes, Hercules, Kroon, Lier, Ophiuchus, Slang;
Noordwesten: Draak, Jachthonden.

De *Melkweg* is te negen uur prachtig zichtbaar. Zijn helderste deelen staan in top, in het sterrenbeeld Zwaan, en aan den Zuiderhemel in de sterrenbeelden Arend en Schutter. Maneschijn kan echter zelfs deze helderste plekken geheel onzichtbaar maken. De *maan* is 3 September nieuw, maar zij gaat pas bij of na Eerste Kwartier hinderen. De baan, die de maan tusschen de sterren door beschrijft, wijkt niet sterk van den zonsweg af. Daar het E. K. zich vertoont, als de maan op 90 graden afstand ten Oosten (d.i. links) van de zon staat, zoo is het E. K. van 11 September a. s. ongeveer daar aan den hemel te vinden, waar de zon over drie maanden zal staan; immers legt de zon in een kwartaal één vierde van den zonsweg of 90 graden af. Nu komt den 11^{en} December de zon slechts zeer laag boven den horizon, en hetzelfde moet dus het geval zijn met het E. K. van 11 September, in het algemeen met E. K. in den herfst. En het is voor wie zich de moeite geeft, even over de zaak na te denken, duidelijk, dat ook het Laatste Kwartier in de lente en de Volle Maan in den zomer in dezelfde ongunstige omstandigheden van zichtbaarheid verkeerden. Daarentegen moet in den herfst het L. K. juist bijzonder hoog aan den hemel staan, evenals het E. K. in de lente.

Nauw hangt hiermede de voorwaarde voor de goede zichtbaarheid van het *Zodiakaallicht* samen. Het *Zodiakaallicht* reikt met zijn beide pluimen tot bijna 90 graden ter weerszijden van de zon. De pluim die links van de zon zichtbaar is, als de zon in het Westen is ondergegaan, kan dus in den herfst evenmin geschikt waargenomen worden, als het E. K. Maar voor de pluim die vóór zonsopkomst op den Oosterhorizon staat, zijn de omstandigheden in den herfst juist zeer gunstig. Vroeger heb ik het wel eens zoo ingekleed (Buiten I, No. 17), dat het *Zodiakaallicht* in den herfst aan den morgenhemel goed zichtbaar is, omdat dan de ekliptika — d.i. de zonsweg — daar steil op den horizon helt. De beide wijzen van voorstelling komen volkomen op hetzelfde neer. Wie in den nacht bij zeer helder weer buiten is, zal in de eerste helft dezer maand — na den 18^{en} September hindert de maan — ongetwijfeld gemakkelijk de zachtwitte pluim van het *Zodiakaallicht* schuin op den Oosterhorizon naar het Zuiden zien hellen. Ook voor de waarneming van den zooveel zwakkeren *Gegenschein* is deze maand de gelegenheid vrij gunstig. Men zoek het uiterst bleek schijnsel bij afwezigheid van maneschijn in het sterrenbeeld Visschen.

De zon bereikt den 23^{en} September het *herfstnachteveningspunt*: de dagen gaan korten, de avonden lengen, en de winter is voor ons, bewoners van het Noordelijke halfrond, in aantocht, terwijl Zuid-Afrika, Zuid-Amerika en Australië van den zomer gaan genieten.

De *tijdsvereffening* blijft deze maand afnemen. Klok en zon waren 1 September gelijk; half September geraakt de zonnewijzer zes minuten, tegen het einde der maand al ongeveer tien minuten bij de klok vóór.

Mercurius, *Venus*, *Mars* en *Jupiter* zijn alle niet of nauwelijks waarneembaar.

Saturnus daarentegen prijkt den ganschen nacht als een ster der eerste grootte aan den hemel; de planeet loopt nu langzaam terug in het sterrenbeeld Ram.

Er is een *Algolminimum* den 17^{en} September omstreeks middernacht zichtbaar, den 20^{en} te 9 uur 's avonds. Aan den Zuiderhemel is de veranderlijke ster *Mira Ceti* voor het bloote oog waarneembaar. Aan belangstellenden kan ik aanraden, de ster met behulp van een sterrenkaart te zoeken, en zich door eigen aanschouwing er van te overtuigen, dat zij langzamerhand vfluwt en in het begin van de volgende maand voor het ongewapende oog verdwijnt.

DE KORENHALM.

GINDS op dat groene heuveltje, bij het kronkelend veldpad vlijen wij ons neer in de schaduw van den ouden olm, die zijn kruin als een reuzenparasol boven ons hoofd uitspant, en laten onzen geest vrij uitzweven over het zomerlandschap, dat zich voor onze oogen ontrolt en waarover de zon haar vlammeende lichten laat gaan. Een streeklend windje ademt over de weelderige korenvelden rondom ons en doet de reeds gelende aren vriendelijk nijken op

haar spichtige halmen. Veel rumoer van levende wezens is er niet. Alleen een krekkel sjerpt hier en daar zijn eentonig lied, een enkele bij of hommel gonst haastig van het eene veldbloempje naar het ander, als een minnestreel, met boodschappen van liefde komend tot Flora's kinderen, die zich in hun sierlijkste pakje hebben gestoken voor de bruiloft, en den gonzenden zanger van bloemenmin en vruchtbaarheid en leven onthalen op zoeten nectar en welriekende feestgeuren. De vogel heeft geen lied meer gelijk in de dagen der lente, want hij heeft het te druk met zijn dagtaak voor de kleintjes, die hun donzige kopjes opbeuren boven den rand van het nestje en met opgespakte rozerode mondjes zijn komst begroeten. Alleen een kwartel laat zijn eigenaardigen, welluidenden slag hooren in het zachtruischende graanveld.

Maar voor dat alles hebben wij thans geen oor en geen oog. Heel onze aandacht wordt geboeid door het wonderde levensmysterie, dat uitgaat van die duizenden en miljoenen korenhalmen, die met hun slanke stammetjes een dicht miniatuurwoud vormen, en, gelijk het geringste kruideke, dat zich uit den vruchtbaren schoot der moederaarde ontplooit, elk op zich zelf getuigenis afleggen van de onbegrijpelijke maar heerlijk schoone macht van Hem, over Wien de onsterfelijke lofzang van den Genesis zingt: En God zag dat alles goed was.

Rondom ons ruischt en nijgt in gestadige deining dat woud van korenhalmen en zingt ons de geheimnisvolle geschiedenis van zijn leven en streven.

Nog zoolang niet geleden werden door de nijvere en vereelde handen van den landman miljoenen schijnbaar doode korreltjes aan den donkeren en kouden schoot der aarde toevertrouwd. Kille regenlagen en sneeuwstormen joegen over de akkers en drongen door tot het enge rustplaatsje van elk dier korreltjes. In hun binnenste begon iets te ontwaken; er kwam beweging in de tallooze celletjes, die door het bruine bastje zijn omsloten. Het zet zich uit, zwelt, en doet de wanden van zijn kerker bersten. Een puntje rijst omhoog, gevoed door den meelvoorraad, die in de wieg van het jonge schepseltje voorhanden was. Het groeit en gedijt, en boort met zijn tenger kopje door de harde korst der aarde, om zich te gaan laven aan het koesterende licht der vriendelijke zon. Brr wat is het nog koud daarboven op den akker. De nachten zijn nog lang, en huiverig de regen. Veel kommer heeft het te trotseeren, maar het biedt dapper weerstand, en eet met lust van het voedsel, waarmee moeder Natuur zijn bedje vulde. Het jonge plantje begint te blozen, en steekt van vreugde enkele vlaggetjes uit, lieve groene vlaggetjes, die levenslustig wapperen in den wind, den Gever des levens ter eere, die nu allengskens zachteren regen en milderen zonneschijn zendt. En nu gaat het jonge zezentje tallooze armpjes uitsteken en wroeten in de moederaarde rondom, om de bouwmaterialen te verzamelen voor den slanken toren, in welks top het straks de wonderkunstige salonnetjes zal bouwen voor zijn kindertjes. En wat de worteltjes daaronder verzamelen aan kiezel en zoutwater met een tikje fosforzure kalk, wordt door onbegrijpelijke werkrachten opgetast en opgestapeld tot die wonderbare woning, waarin het plantenleven huist en met onvermoeibren ijver streeft naar de volbrenging van die ééne groote wet, die het van den aanvang der tijden is meegegeven op zijn tocht door de jaarduizenden: „Gaaf en vermenigvuldigt u.”

Bewonder de prachtige paleizen, die de mensch weet te bouwen; bewonder de trotsche tempels en kathedralen, die als jubelende apotheosen van het kunnen en den scheppingsdrang van den menschelijken geest in alle gewesten der aarde getuigen, laat verbaasd uwe blikken opgaan langs die machtige torens die hun spitsen tot duizelingwekkende hoogte opbeuren in het blinkend zonlicht. . . . maar zóó kunstig als de korenalm, zóó hoog en rank en slank en krachtig een toren bouwen kan de mensch niet.

En waaruit bestaat die holle korenalm? Neem uw mikroskoop en bewonder den bouw. Duizenden en duizenden kanaaltjes en celletjes zijn tot een verbazingwekkend mooi geheel geweven, zóó teer en fijn, dat ze voor het bloote menschenoog niet zijn na te speuren. Tusschen de loodrechte kanaaltjes zijn op regelmatige afstanden dwarskanaaltjes aangebracht en bij tusschenpoozen is een spleetje opengelaten tot aan- en afvoer van lucht. En al die kanaaltjes zijn ragfijne adertjes, waardoor de levenssappen heen en weer gaan, gelijk het bloed door de aderen van het menschelijk lichaam. Daarbij heeft de bouwmeester van den halm niet vergeten de verschillende verdiepingen af te bakenen door glimmende knobbels, en bij elke verdieping lange, spichtige bladeren uit te steken als vlaggen, die vroolijk wapperen bij de voltooiing van elke étage.

Maar als heerlijkst meesterstuk van bouwkunst prijkt in top de aar. Geen wonder! Beschut tegen storm en regen toch en hoog beveiligd tegen den vijand, die sluipt en kruipt aan den voet van den halm, zijn daar de kamertjes gebouwd, waar de kindertjes gewiegd worden en zóó gebakerd, dat ze blij en lang en hartelijk de vriendelijke zon in 't oog kunnen schouwen. Gelijk de hen haar kuikentjes koestert onder haar vleugels, en gelijk de mensch zijn kindertjes vertroetelt in warme bedjes, zoo moet de korenalm de zijne toevertrouwen aan moeder de zon, opdat ze door lucht en warmte voorspoedig groeien en gedijen.

Uit kleine knopjes en hulsjes is de aar voltooid, en uit elk dezer knopjes en hulsjes ontplooit zich stillekens een lief goud-

geel bloesempje, dat de onzichtbaar fijne, levendragende stof kwistig uitstrooit om zich heen. Andere bloesempjes vangen in dartelen levenslust deze stof op, sluiten ze behoedzaam in hun kamertjes, en zie. . . . het zwellend korreltje wordt geboren, dat de levenskiem en den geest van den oorspronkelijken bouwmeester van den prachtige halm in zich bevat, en uit den eenen korrel, die door den landman werd uitgezaaid, ontleenen nu vijftig, honderd nieuwe korrels hun leven en den drang om zich voort te planten en te vermenigvuldigen, een drang, die in het kleine, bruine bastje zal blijven sluimeren, al moest het zelfs jaren en jaren op den een of anderen graanzolder wachten, tot dat ook aan hem de beurt weer komt, de oude wet in vervulling te doen gaan, wanneer zij aan de moederaarde zullen worden toevertrouwd. . . .

Daar staat nu de korenalm in zijn geheel, daar staan duizenden en miljoenen korenhalmen als meesterstukken der schepping rondom ons. Op den fijnen, hooggegroeiden, sterken stengel wiegelt de zware top. Laat vrij de stormen zwiepen en bulderen, ze zullen den bouw niet verwoesten. Wel buigt hij op den wind, maar veerkrachtig en onverlet richt hij zich weer op, en als de vlagen voorbij zijn gegaan, staat hij even fier en slank als te voren.

Maar straks komt voor den mensch de tijd van den oogst.

Sikkels blinken,

Sikkels klinken,

Ruischend valt het graan.

Maar zullen wij nu den halm en zijn korrel volgen op hun verderen weg? . . . . Waar zouden wij eindigen? De rol toch, die zij gaan spelen in de industrie en in de menschelijke samenleving is zóó bont, zóó veelzijdig en veelvuldig, dat wij boekdeelen en boekdeelen zouden noodig hebben om haar recht te laten wedervaren.

De halm en zijn korrel, zij zijn de oudste getuigen, die den mensch hebben gevolgd op al zijn wegen en zwerftochten over den aardbol. Den halm en zijn korrel volgen godsdienstige sagen en legenden bij de groote volksverhuizingen; hen volgen tempels, steden, beschaving. Om den broodhalm beweegt zich geheel het bonte leven der beschaafde volkeren. Waar hij in overvloed is, kent de mensch geen gebrek, waar hij niet is, wordt bittere nood verduurd. Waar hij is, wordt de bloemkrans gevlochten in het haar der blonde bruid, waar hij niet is, breekt het hart der ouders, omdat ze hun kinderen niets kunnen geven om den honger te stillen; waar hij is, daar is feestgejoel met dans en snarenspeel, waar hij niet is vlammen de toortsen der revolutie, worden steden en dorpen verwoest, worden de volkeren geteisterd door bruut geweld, plundering en moord.

Om hem werkt en ploert alles, de geleerde, de kunstenaar, de boer, de schipper, de mijnwerker, de fabrieksarbeider, de pakjesdrager; want het einddoel van hun aller streven en werken is: . . . . de vrucht des velds te kunnen inruilen voor hun arbeid. De stroomaat voor den drempel van den arme en de sierlijke en zwerige hoed, die de lokken onzer dames siert, zij verhalen van den stroohalm. . . .

Ziedaar in enkele grove lijnen, wat een wereld van gedachten het korenveld met zijn halmen voor ons opent.

Ga naar buiten, naar de vrije velden; vlij u neer in de vriendelijk noodende schaduw, en laat uw blik dwalen over het graanveld; open uw hart om te beluisteren de vele geschiedenissen, die de korenalm u verhalen zal; laat uw speelsche fantasie onbevangen haar vleugelen uitslaan en in onbelemmerde vlucht zich vermeien in de bonte panorama's, die zich in duizenderlei schakeeringen ontrollen rondom dien wondervollen bouw, dien wij in deze schaarsche regelen hebben zien verrijzen. . . . en gij zult de overtuiging meedragen, dat de schijnbaar eenvoudige graanhalm een der heerlijkste gewrochten der schepping is, om welks wiegelenden top het mysterie van komen en gaan zijn indrukwekkendste poëmen weeft, en om welks kunstige zuil de historie van alle volkeren, van alle landen en van alle tijden met al het wel en wee, dat menschengeslachten heeft doen jubelen of schreien, in Ezechiëls-visioenen zal opleven voor uw aandachtige ziel.

P. N. BROUNS.

STORM.

De mannen riepen in den storm,
Hun stemmen schorden over 't water,
Dat gaat er
Met zwaren slag.

De boot sprong als een jonge geit
Vlug, lenig op de klippen-golven,
Bedolven
En dan omhoog.

Mijn wilde haar vloog in den storm,
De dijk lag zwaar in 't avonddonker. . . .
Geflonker
Licht uit de stad.

Ik riep om jou, ik schreeuwde luid.
Zóó schreeuwt gejaagd dier, dat gaat sterven,
Zijn doodsnood uit.

MIEN VERMEULEN—DUINKER.

Foto Aug. F. W. Vogt.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND. DE WESTERBOUWING.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND

(Vervolg).

IS het wonder, dat wij in Renkum's omgeving eenige dagen bleven? Maar het doel van de reis was toch Limburg. Dat bleef ditmaal voor ons het beloofde land en voor mijn gevoel was ik daar nog een heel eind vandaan. Dus braken wij op een schoonen morgen het bivouak op en trokken via Renkum en Oosterbeek op Arnhem aan, met het plan van daar den weg naar Nijmegen te nemen. Dit zou echter nog zoo spoedig niet gaan, want een even belangrijk als belangwekkend intermezzo zou ons eerst nog, zij het ook niet heel ver, noordelijk voeren. Ik had namelijk mijn brieven naar Arnhem „poste restante” — wat deksel, waarom geen goed Hollandsch daarvoor? — doen zenden en daaronder was er een, waarbij „Buiten” uitgenoodigd werd door den rentmeester van het kasteel Middachten, om bij gelegenheid van het bezoek van Zijne Majesteit den Keizer van Duitschland aldaar fotografische opnamen te doen. Dat betekende dus, dat ik mijn reis tijdelijk zou moeten onderbreken, om bij de komst van den Keizerlijken gast tegenwoordig en in functie te zijn, en het gewicht daarvan werd in niet geringe mate verhoogd door de wetenschap, dat alleen „Buiten” voor de hooge eer in aanmerking zou komen om fotografische opnamen te doen, want dat geen ander tijdschrift zou worden toegelaten. En inderdaad, niet alleen kon ik de bijzonderheden van het bezoek in beeld brengen, zooals uit het Keizernummer van „Buiten” voldoende bekend zal zijn; de onderscheiding viel mij zelfs te beurt Zijne Majesteit den Keizer en de Grafelijke familie speciaal te mogen opnemen.

Terwijl ik aldus van woonwagen-reiziger even onverwacht als snel in de hoogste kringen verkeerde, was mijn ambulante bezitting met derzelver bewoners bescheiden ondergebracht op een der pachthoeven van de familie Bentinck. Dit bescheiden moet echter niet toepasselijk worden geacht op Bles. Deze oude van dagen toch wandelde statig rond in een grafelijke weide, at er grafelijk gras in gezelschap van grafelijke koeien en biggetjes en had, als hij niet at of sliep, welke bezigheden een voornaam deel van zijn dag vulden, een opvallend voorname wijze om met zijn niet meer weelderigen staart te zwaaien tegen de grafelijke vliegen, die met alle commune paardenvliegen de eigenschap gemeen schenen te hebben van zeer vinnig te kunnen steken.

Of het nu komt door den aanblik van al die trotsche en prachtige ruiters, die ik in die dagen aanschouwde en opgenomen had,

weet ik niet, maar bij het eerste terugzien van mijn afgeronde rosinante in de weide bekwam mij de lust ook eens paard te rijden. Bles — zoo redeneerde ik — wordt te weelderig, ik krijg last met hem, als wij verder moeten en hij plotseling in het gareel komt; dus, zoo besloot ik, en gaf daarbij in gedachte een denkbeeldigen vinnigen rijzweepslag tegen een even denkbeeldige gespoorde cavalerie-rijlaars, die ik op de gevoelige plaat van mijn fantaisie reeds aan mijn nederige voeten zag glimmen, „dat péérd moet eens afgereden worden!”

En zoo geschiedde het, dat ik op een rustigen regenmorgen, vergezeld van en geholpen door mijn zoon en dien van den pachthoer, Bles opving. Hij kreeg zijn hoofdstel om, de deken werd stevig op zijn rug vastgesjord, de boerenzeun hield hem aan het hoofd en mijn stamhouder scheen gereed te staan bij mijn opstijgen zijn staart te grijpen. Op dit kritiek oogenblik echter begon ik nadenkend te weifelen.

Ja, in mijn jonge jaren had ik wel eens een van de befaamde Zandvoortsche ezels bestegen, in de kermis-hippodrome was ik later zelfs een min of meer populaire verschijning geweest, maar hier in het vrije veld, op een ongezadeld paard, op een glibberig, bijna modderig weiland, omgeven door wellicht zeer diepe slooten... eerlijk gezegd, er ging in minder tijd dan noodig is om dit neer te schrijven, mij een wereld door het hoofd. Om te beginnen: dat opstijgen zonder beugels, zonder zadelknop. Maar de boerenzeun nam met de linkerhand een bosje manen en één, twee, drie, hup!, daar zat hij op en voort ging het in galop de weide rond en om ons heen, terwijl hij mij toeriep, „dat er niks aon was”. Nu, het leek gemakkelijk genoeg; de zeun kwam terug, steeg af en nu was de beurt aan mij. Ik had maar precies te doen als hij. Maar jawel, hoe ik mij inspande, er was geen denken aan en eerst toen de zeun mij een zetje gaf, kreeg ik aan elke zijde van het paard één mijner beenen en in elke hand één teugel.. Nu nog een krachtig: „Hurrt” en daar ging het in rustigen, zeer rustigen stap vooruit. Mijn trouw hondje had tot nu toe op eenigen afstand kalm, op zijn achterpooten zittend het tafereel gadegeslagen, doch niet zoodra ziet hij mij raven op Bles weg rijden, of als een snoek schiet hij uit en zet bovend blaffend zijn tanden in een van de achterbeenen van Bles. Over dezen uitval geeft Bles zijn schrik en ongenoegen te kennen door het achterlijf rechts en links omhoog te gooien en van den kalmen stap in een

Foto Aug. F. W. Vogt.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND. KAMPPLAATS IN NOORD-LIMBURG.

zeer gestreken galop over te gaan, blijkbaar geheel vergetend, wien hij op zijn rug draagt. Deze laatste uitdrukking is niet geheel juist, want bij den eersten sprong van Bles was ik van den rug naar den hals verplaatst, had de teugels verloren en trachtte te vergeefs eenig houvast aan manen, ooren of hals te krijgen. Ik hing Bles nu rechts dan links om den hals en ontving onafgebroken hevige opstoppers van de schoften in maag, buik of lendestreek. Hoe lang deze toestand, die strijd om leven en dood, duurde, weet ik niet, maar op een gegeven oogenblik scheen Bles opeens onder mij te verdwijnen en lag ik met een bons in een natte, glibberige massa op den grond. Versuft betastte ik mij: nu, er was niets gebroken of verbrijzeld, maar overal op mijn kleeding ontmoetten mijn handen die vochtige glibberigheid, waarvan mijn neus mij reeds begonnen was mede te deelen, dat ze van de tallooze op de weide rondlopende varkens afkomstig moest zijn. . . . Bles stond een twintigtal Meters verder stil, keek zoo eens terloops over zijn achterdeel naar mij om en ging rustig loopen grazen. Zoodra ik namelijk den bekenden historischen parabool had beschreven, die iemand tot zandruiter maakt, had Hek de kuiten van Bles losgelaten en voerde nu al keffende, de tong ver uit den bek en den staart feestelijk omhoog, een rondedans om zijn versuft in het rond kijkenden baas uit. Ik moest mij van top tot teen verschoonen, mijn pak moest duchtig worden afgeboend, om zeker „parfum” er uit te verdrijven en dit alles had mijn rijlust volkomen bekoeld. Niet alzoo mijn zoon, die onmiddellijk na mij en niet zonder succes Bles besteeg, echter na vooraf Hek zorgvuldig aan den ketting te hebben gelegd.

Wij hadden ook hier voor het eerst gelegenheid uiting te geven aan de gastvrije gevoelens, waarover wij als Nomaden behoorden te beschikken. Een van de medewerkers aan „Buiten” kwam aan onze villa zijn opwachting maken en werd plechtig uitgenoodigd een etmaal onze gast te zijn. Daar wij slechts over twee bedden beschikten, gaf mijn eerstgeboren zoon een bewijs van zijn gastvrijheid, door den bezoeker zijn bed aan te bieden en zelf den nacht, voorzien van een laken, in den hooiberg door te gaan brengen. Den volgenden morgen om vijf uur ontmoetten wij elkaar weer aan het morgentoilet bij de pomp, waar mijn zoon, na dien eersten nacht buiten het ouderlijk huis, verklaarde voortreffelijk geslapen te hebben! Waar blijft de poëzie van het opgroeiend geslacht?

Na de emotievolle dagen van het Keizerlijk bezoek aan Middachten, wendden wij den steven, ik wil zeggen het hoofd van Bles, naar Nijmegen. Doch mijn vrees bleek helaas al te gegrond geweest: Bles had te lang rust gehad, Bles was niet naar behooren

door mij afgereden en dientengevolge trok Bles, toen wij ternauwernood De Steeg verlaten hadden, in een weelde-dronken bui het lemoen in tweeën. Een waarloos lemoen hadden wij niet aan boord en dientengevolge verloren wij met het herstellen daarvan een kostbare spanne tijds; het was half acht s' avonds, eer wij bij Nijmegen aan den Groesbeekscheweg achter de uitspanning het Groenewoud ons anker konden uitwerpen. Ik gunde mij ternauwernood den tijd hier eenige opnamen te doen; naarmate wij namelijk de grenzen van het lang verbeide Limburg naderden, werd mijn ongeduld grooter, in plaats van een woonwagen zou ik mij in die dagen een woon-auto gewenscht hebben om spoorwegs op de grenzen van deze vermaarde provincie toe te kunnen snellen. Vooralsnog ging het echter in stap den weg naar Cuyck op en de befaamde Mookerheide over, waarvan de stemmige toon verbroken werd door het hooggelegen, op een modern roofriderslot gelijkende, kasteel Mook. Nabij Cuyck zochten wij een geschikte kampplaats en toen wij in dit dorp onzen proviand gingen aanvullen, bleek tevens, dat wij in een andere streek waren gekomen en de vette jaren achter ons lagen. Het contrast was ook wel groot. Terwijl in De Steeg een zwerige slagersknecht — een ruïne voor de gemoedsrust van alle dienstmeisjes eenige kilometers in het rond — dagelijks deftig aan de deur van ons mobiel huis „was komen hooren”, was hier over de rivier in Cuyck zelfs geen vleesch te krijgen, omdat wij vernamen, dat er hier hoogstens tweemaal per week geslacht werd. Sancta simplicitas! en welk een lage huishoudboekjes moeten de verschillende gezinshoofden hier op het einde der maand onder de oogen krijgen. Toch hadden wij dien dag duchtig trek in een stukje gebrad, maar nu moesten wij ons met Geldersche worst en wat sla tevreden stellen. Iets anders was niet te krijgen en wij konden daarom niet dankbaar genoeg zijn, dat wij nog ruim in onze aardappelen zaten.

Nu vind ik, naar aanleiding van het vorenstaande, het geschikt oogenblik aangebroken om eerlijk te bekennen, dat de eetquaestie meer en meer de zwakke of duistere zijde van onzen zwerftocht begon te worden. Aan alle kleine en groote ontberingen went men op den duur, mits — en op dit mits gelieve men nadruk te leggen — mits de maag krijgt wat der maag is. Op deze reis ben ik tot de overtuiging gekomen, dat Napoleon's spreuk, volgens welke de weg naar het hart van den soldaat via zijn maag voert, een van de grootste strategische grondwaarheden bevat. Ja, ik moet het erkennen, mijn moreel daalde, ik kreeg eenzelvige bevliegingen, het gesprek werd of gestaakt of in monosyllaben gevoerd, de wereld lachte mij niet meer toe, mijn trouw toestel zelfs kon mij nog maar matig belang inboezemen . . . . .

Foto Aug. F. W. Vogt.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND. OP BEZOEK BIJ COLLEGA'S(!)

moeder de pot of vlecht, al of niet met vader, die gewoonlijk de visch en jacht alias stroopsport, boven werken verkiest, rieten stoelzittingen. In dien tijd trekken de kinderen in alle richtingen er op uit om op de een of andere manier centen te bemachtigen. Zij hebben een orgeltje, enkele Guineesche biggetjes, witte ratten, soms zelfs een aap, ook wel huishoudelijke artikelen als raspen, jassenhangers, of lampenglazen-wisschers, om aan hun verkapte bedelarij een voorkomen van gewone nering te geven. Toch ziet men ook op dit gebied aardige staaltjes van huiselijk geluk en ouderliefde. Zoo heb ik eens de kinderen van een woonwagen des morgens in allerlei richtingen er op uit zien trekken. Na den middag spande vader de hit voor een platten wagen van het orgel en ging daarmee de kinderen, die een langen weg schenen te hebben moeten afleggen, ophalen. Na een paar uur kwam de karavaan terug: vader voorop met de leidsels en er achter bengelden een tien of twaalf kinderbeentjes over den rand, waarbij men elkaar onder opgewekten kout relaas deed van het voorgevallene op dien dag. Achter den wagen wachtte moeder met een groote pan dampend eten.

Sommige van die woonwagen-bezitters zijn op hun manier welgesteld en oefenen niet meer of minder dan het beroep van paardenkooper uit. Op de een of andere voorjaarsmarkt wordt tegen matigen prijs een jonge hit of veulen gekocht. Gedurende de zomermaanden wordt deze langs den weg opgekweekt: een methode, die niets kost. In het najaar wordt dan een gunstige gelegenheid tot verkoopen afgewacht, of anders met toegift geruild. Zoo zijn er kleine woonwagens, waarbij men drie tot vijf paarden aantreft.

De wetenschap van die paardenfokkerij verklaart echter die schijnbare overdaad. Sommige van die wagens trekken het geheele jaar tusschen Nijmegen en Roermond op en neer. Het kampeeren in de bebouwde kom der gemeente is hun verboden en evenmin is het hun vergund langer dan vier en twintig uur op een zelfde plaats te verblijven. Doch ook daarop hebben zij raad weten te schaffen, door bijvoorbeeld eerst een etmaal aan den noordelijken en het volgende etmaal aan den zuidelijken toegang van het dorp met hun wagen te gaan staan. Een andere methode is

die van het vijfde, beter gezegd het derde wiel, dat hier in tegenstelling met de bekende zegswijze groote diensten bewijzen kan. Dit wiel in quaestie is steeds defect en is onder gewone omstandigheden hier of daar in den wagen verstopt. Heeft men nu na het verstrijken van den vier-en-twintig-urigen termijn nog geen lust tot vertrek, dan komt het derde wiel in functie. Het komt in plaats van een van de gewone wielen aan den wagen te zitten, welk laatste dan onvindbaar gemaakt wordt. Daagt nu marechaussee of veldwachter op, om hen weg te jagen, dan zouden ze niet liever doen dan mijnheer dadelijk gehoorzamen, als ze maar konden! Sommige gemeentebesturen gaan er dan maar toe over op stadskosten het gebroken wiel te doen herstellen.

Men verbeelde zich niet, dat deze Nederlandsche nomaden eenzellig zouden zijn. Het tegendeel is waar. Ontmoeten woonwagens elkaar, dan wordt zoo mogelijk gezamenlijk het kamp opgeslagen en een deel van den dag doorgebracht onder gezelligen kout; men stelt elkaar op de hoogte van allerlei nuttige bijzonderheden en de huwbare familieleden maken kennis, waarbij verlovings en huwelijken wel eens tegelijkertijd gevierd worden, zonder kerk of burgerlijken stand ook maar een oogenblik lastig te vallen, zelfs is het samen gaan wonen alleen afhankelijk van het al of niet spoedig in het bezit komen van een eigen woonwagen. Krijgt men dan bovendien, in afwachting van de gewoonlijk spoedig komende eigen ouderweelde, eenige kinderen te leen voor de „negotie”, dan kan men zeggen, dat het jonge paar onder gunstige omstandigheden in het huwelijksbootje — alias

wagentje — is gestapt. En, zooals gezegd is, elk kind meer beteekent minder arbeid voor Pa en Ma: voorstanders van Malthus' leer treft men onder hen dan ook weinig aan.

Het meest heeft mij verwonderd de handigheid, waarmee zij weten te beoordeelen, of er in deze of gene boerderij al of niet wat te halen is. Zij zijn er precies van op de hoogte, waar goedgeefsche boeren wonen en waar zij met den hond worden gedreigd. Dat zien zij van buiten en ik geloof bepaald, dat dit onderling solidaire volk de boerderijen op de een of andere wijze van merkteekens voorziet.

(Wordt vervolgd).

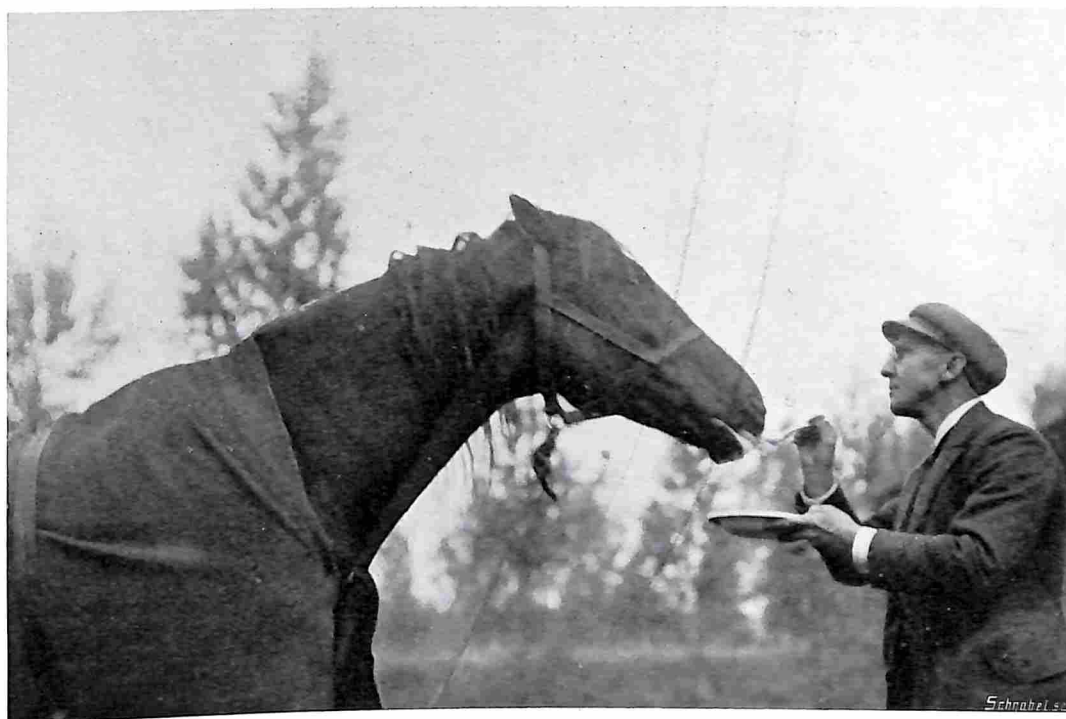
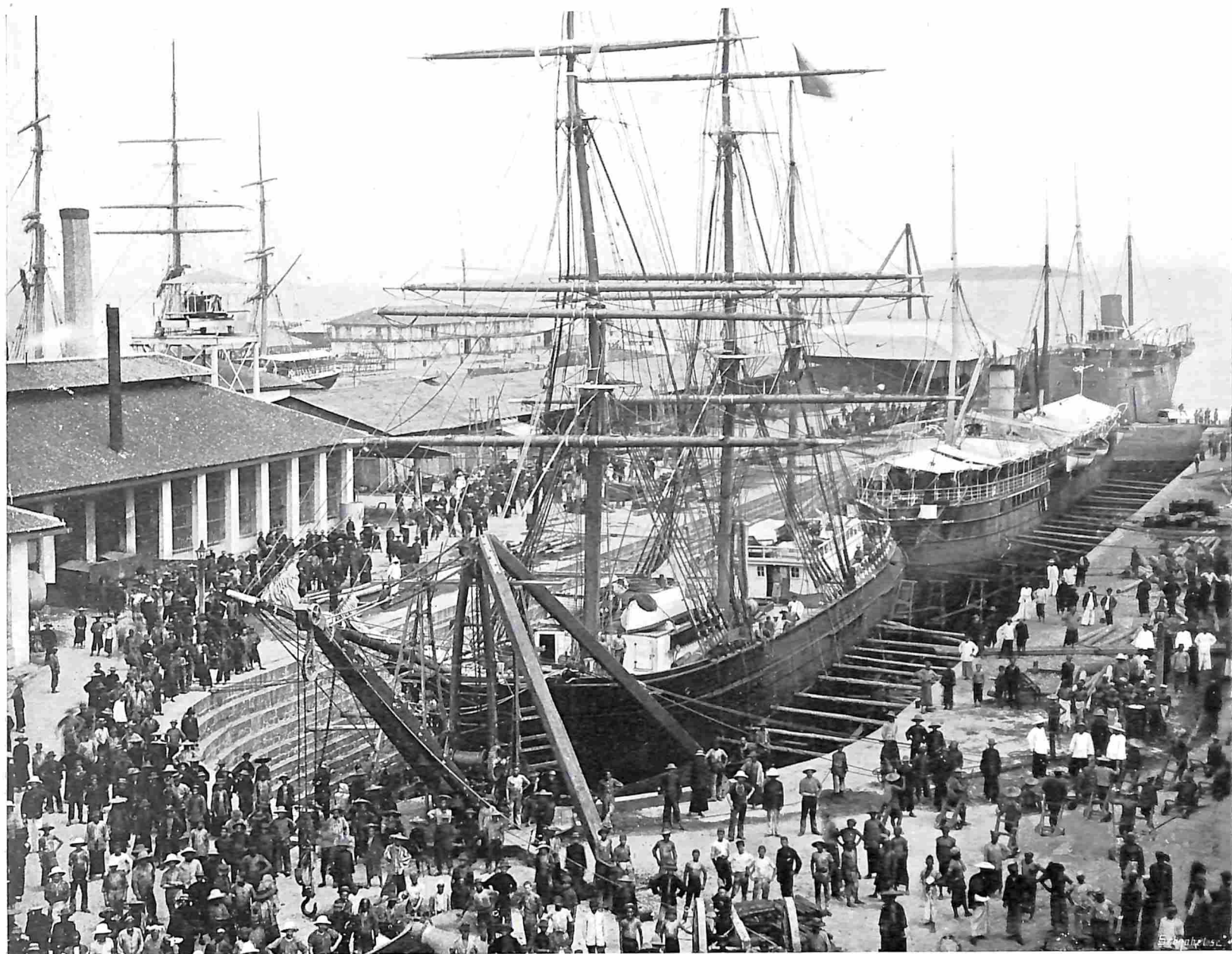

Foto Aug. F. W. Vogt.

IN EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND.
HET RESTANT VAN DE HAVERMOUT WAS VOOR BLES.

GEZICHT OP DE HAVEN VAN SINGAPORE.

SINGAPORE.

VOOR alles een verkeershaven en een zeer belangrijke. Gelegen vlak aan zee en langs een prachtige reede, is het een stapelplaats geworden van de ontelbare reizigers, die van Japan, China of Ned.-Indië naar het Westen trekken.

De stad heeft vrijwel een Europeesch karakter. De huizen zijn van verscheidene verdiepingen en eenigszins in Westerschen stijl opgetrokken. Ik kan niet zeggen, dat deze bouwvorde in dit tropisch land aangenaam is.

Waar in onze Oost ieder zijn heerlijk open huis met vóór- en achterveranda bezit, zijn afzonderlijke bijgebouwen en frissche mandi-kamer, is hier in de hoofdstad van de Straits de toestand geheel anders. Trappen klimmen — kleine balkons of veranda's, een bijna geheele Europeesche leefwijze en kleeding vooral, naar het mij wil voorkomen voor dames zeer onaangenaam; dit alles is niet geschikt om ons spoedig met de hitte te verzoenen.

De Engelschen hebben, waar ze ook zijn, weinig lust zich aan te passen. 't Is of zij hun land onder den arm meenemen en dit met al de heerschende gewoonten en voedings-methoden meevoeren naar alle oorden der wereld. De Engelsche dames in Singapore b.v. zijn den geheelen dag volkomen Europeesch gekleed. Des morgens wordt paard gereden, dan geluncht, des middags in een ander toilet visites gemaakt, daarna in den regel een tochtje per rijtuig over de Esplanade gedaan, en gedineerd grande toilette en dikwijls nog des avonds een garden-party bezocht. Dat zulk een ingespannen, vermoeiend leven haar verblijf slechts enkele jaren achtereen mogelijk maakt, is te begrijpen. Meestal is twee jaar voldoende om haar bleek en ziekelijk met een spoedcertificaat naar Engeland terug te doen gaan.

In Ned.-Indië, vooral in het binnenland, wordt door vele dames aan den anderen kant overdreven.

De sarong en kabaai wordt 's morgens vroeg aangetrokken en niet voor 5 à 6 uur des namiddags verwisseld voor de Europeesche dracht. Ja... hier en daar in vergeten plekjes wordt door enkele persoons van het zwakke geslacht slechts een enkele maal het Westersche toilet gedragen. Deze nonchalance leidt noodwendig tot lusteloosheid en vadsigheid, die evenmin is te verdedigen.

Op Deli heerscht mijns inziens een gezonde toestand.

In de morgenuren verschijnt de vrouw des huizes in sarong en kabaai, zooals hier te lande de ochtendjapon gedragen wordt, maar elken middag is men Europeesch gekleed. In Deli betracht men den wijzen middelweg in dit opzicht.

Wat de heeren aangaat, zoo verdienen de opvattingen der Engelschen naar mijne meening de voorkeur. Nooit zullen Engelsche heeren zich, zooals wel eens in ons Indië geschiedt, in damesgezelschap vertoonen in slaapbroek en kabaai en met bloote in muilen gestoken voeten. Het spreekt vanzelf, dat op de grootere plaatsen als Batavia, Semarang, Soerabaja, dit alles veel minder voorkomt, maar op de kleine binnenplaatsjes is men wel eens wat al te ongegeneerd.

Met dat al... de beste stuurman staan aan wal. De hitte is werkelijk eene groote verontschuldiging.

Des middags verschijnen op de Esplanade de equipages. De zin voor sport valt dadelijk in het oog. Prachtige paarden ziet men er.

Dat uurtje tusschen 5 en 6 wordt gewijd aan de vergeeflijke menschelijke ijdelheid.

Fleurige en keurige toiletjes trekken de aandacht, jongelui rijden of wandelen met zeer gewichtige gezichten op en neer en beproeven de hartjes achter die mooie keurslijffjes door koen-ridderlijke blikken in onregelmatig tempo te doen bonzen. In de refreshing-room in het sportgebouw vereenigen zich aardige clubjes, tennisspel, cricketspel, oogenspel krijgt men er te aanschouwen. Er is een miniatuur season-tijdperk aangebroken. Singapore is op dat uurtje heel aardig.

Heeft men nu het voorrecht straks een der schoonen van het trotsche Britsche rijk aan tafel te voeren, och, wien zal het dan verwonderen, dat na zoo'n drukken dag van rijden, wandelen, tennissen en flirten het discours niet veel dieper gaat dan de meermalen herhaalde verzekering: „Very hot to-day” — „Yes it is, but not so hot as yesterday”.

Ik zeg na zooveel uiterlijk leven, want ik geloof niet, dat ooit het maandelijksch budget van de Engelschen in de tropen aanzienlijk geschaad wordt door een te hooge boeken-rekening. Neen, ik geloof stellig, dat een leverancier der whisky beter zaken maakt en nu bedoel ik natuurlijk al weer de heeren als afnemers.

Een aardig geval van zoo'n spiritualiënvorstander woonden mijn vrouw en ik eens bij op een bal bij den „governor”.

Het was de verjaardag des konings en zooals gebruikelijk is, had de gouverneur zeer vele gasten vereenigd. Op het juiste oogenblik nam Z.E. het woord en wijdde een dronk aan Z.M. Zijne woorden werden meer en meer geestdriftig en de toespraak eindigde met een „God save the King”. „For he is a jolly good fellow”, klonk het eensklaps uit een hoek van de zaal.

Allen stonden wij met het glas gereed om Zijner Majesteits welzijn te drinken, toen door dien dissonant alles verstomde.

Vijfhonderd diep verontwaardigde gezichten keken naar ééne richting en aldaar ontdekten wij den aterling.

Het was een jongmensch, dat te veel aan Bacchus had geofferd en nu na zijn al te familiere hulde door zijne vrienden half onder de tafel werd gestopt. Maar... te laat. Hij ging er uit met een vaartje.

Dat voorbeeld van slapligheid is natuurlijk niet om daarmee een algemeen beeld te geven van Engelschen drinklust, in de verste verte niet. Het is eenvoudig een klein humoristisch reïsheringetje.

Toch wordt in de Straits veel meer gedronken dan in Ned-Indië en wat erger is, het schijnt, dat de Engelschen er beter tegen kunnen.

Behalve een belangrijke havenstad is Singapore vooral ook een Chineesch centrum. Uren lang kan men rondwalen in de Chische wijken. De bouworde en de zindelijkheid is hier oneindig ruimer en beter dan in het keizerrijk, dank zij de uitmuntende politie. De bezienswaardigheden der stad zijn vooral de Botanical Gardens. Zeer fraai aangelegd en heerlijk overschaduwd, zijn zij zeker een bezoek overwaard. Toch kunnen ze geene vergelijking doorstaan met den plantentuin te Buitenzorg.

Zeer interessant is voorts het museum, hetwelk een goede bibliotheek bezit, vooral voor Nederlanders van belang en een menigte ethnographische, zoölogische en mineralogische collecties.

Midden op de Esplanade staat het standbeeld van den grooten Engelschman Sir Stamford Raffles, die in 1810 Singapore stichtte, nadat hij getracht had een onafhankelijk rijk in Sumatra te vestigen. Heel loonend is een bezoek aan Djohore, waar de Sultan in het bezit is van reusachtige olifanten.

Er wonen ongeveer 200 Nederlanders in Singapore.

Er is een Hollandsche club, die over een eigen lokaal beschikt en waar de leden dikwijls heel gezellige bijeenkomsten houden.

Onze Consul-Generaal, de Heer Spakler, van wiens Consulaatsgebouw juist op onderstaande afbeelding de driekleur wappert, heeft met eene groote en ginds ook uiterst gewaardeerde oordeelkundigheid den band der Hollanders onderling vast weten aan te snoeren. A. V.

OP DE HEIDE.

I.

HOUDT ge van de heide, waarde lezer of lezeres, van de groote, stille heide, zooals zij zich daar voor u uitstrekt, majestueus in al haar stillen eenvoud? Heeft zij u niet diep getroffen, die plechtige kalmte hier, als ge het geroezemoes eener groote wereldstad waart ontvlucht en het ratelende gerikketik van den zenuwachtig voortsnellenden trein, dien ge pas hadt verlaten, wegstierf in de verte, en gij daar stondt, alleen, overgelaten aan u zelve.

Zeker is het waar, wat Friedrich Ratzel, de bekende Duitse geograaf over natuurbeschouwing zegt: „Het natuurgenot is een samenspraak tusschen de wereld in ons met de wereld die buiten ons is”, en bij het aanschouwen van eenzelfde natuurvoorwerp zal dus als hoogste factor gelden, dat wat er huist in ons binnenste. Maar toch gelooven wij, dat er niemand zal zijn, die van het schoone en verhevene der heide althans niet iets zal gevoelen.

Men heeft de heide dikwijls van eentonigheid beschuldigd en in zekeren zin is daar iets van waar. Maar is dan ook niet de zee eentonig die in dat opzicht nog minder afwisseling geeft? En toch, wie is nooit onder den indruk

gekomen, dien de beschouwing dier oneindige watervlakte te weegbrengt? Wie heeft niet het verhevene gevoeld van wat zich daar aan zijn voeten als in grootsche oneindigheid uitstrekt?

Is het echter wel zoo erg met die eentonigheid der heide? Blijkt niet bij nadere kennismaking, dat daar een schat van levende wezens voor ons uitgestrekt ligt, die bij diepere beschouwing elke eentonigheid buitensluit? Daar is leven, daar is beweging, daar is zelfs een zekere bedrijvigheid te constateeren, waardoor eentonigheid en daaruit ontstane verveling verre blijven. Maar men moet de heide kennen, om dat te kunnen zien. Een enkele oogopslag over het groote, wijde veld is daartoe niet voldoende. En hoe beter men de heide leert kennen, hoe beter men ze zal waardeeren, hoe meer men er nog van zal houden.

Zooals wij de heide daar voor ons zien, is zij één groote plantengemeenschap, een vereeniging van planten, die krachtens zekere factoren betreffende klimaat en bodem bij elkaar behooren. Rekent men daarbij, dat deze eigenaardige plantenwereld eveneens een bepaalde groep van dieren op haar bodem herbergt, dan is het niet te verwonderen, dat ons hier inderdaad iets zeer karakteristieks wordt geboden, zooals men het in onze kultuurmaatschappij slechts weinig meer aantreft en dat wij thans des te meer mogen waardeeren nu er gaandeweg meer kans komt, dat ook deze plantengemeenschap zal verdwijnen, evenals zoovele andere. De talrijke heideontginningen nemen immers hand over hand toe en binnen afzienbaren tijd zal „de” heide verdwenen zijn. Natuurvrienden zullen echter wel zorgen, dat er — als natuurmonument — een stuk overblijft, waaraan ieder, die van de natuur houdt, zijn hart toch eenigszins zal kunnen ophalen en waar hij zal kunnen genieten als van een stuk ongerepte natuur, ook al wordt het eenigszins kunstmatig in stand gehouden. Het majestueuze, verhevene echter van de groote, wijde heide, dat zal men moeten missen, al is het ook over jaren.

En der hoofdfactoren voor het ontstaan der heide is de vochtigheid. Het klimaat moet noch te vochtig, noch te droog zijn. Vandaar dat de heiden voorkomen in de koude en gematigde luchtstreken, en wel uitsluitend op het Noordelijk halfrond. Vooral in Europa heerscht deze plantensoort op verscheidene plaatsen en hier ziet men dan ook de typische uitgestrekte vlakten in haar volle ontwikkeling. Wordt de grond er te vochtig, dan krijgt het plantengebied weer een geheel ander karakter, door het overheerschen van planten, die meer van vocht houden, terwijl bij het droger worden van bodem en klimaat eveneens andere planten (korstmossen enz.) de overhand verkrijgen.

Maar vooral ook is de bodem een der hoofdoorzaken voor het ontstaan der heiden. Vooreerst bestaat de ondergrond van alle heiden uit een zeer schrale grondsoort, meestal zand, dat geen of slechts weinig plantenvoedende stoffen bevat. Op dit zand heeft zich langzamerhand een vegetatie ontwikkeld, die door het sterven der planten en plantendeelen, op de bovenste laag zand een laagje halfvergane en in ontbinding verkeerende plantendeelen heeft doen ontstaan, dat men met den naam van humus heeft betiteld.

SINGAPORE. RAFFLE'S QUAY.

Deze humus is echter van bijzonderen aard. Door het ontbreken van aardwormen en van bepaalde bacteriën, die den grond blijkbaar te droog vinden om er in te kunnen leven, heeft de zuurstof van de lucht tot dezen humus bijna of heelemaal geen toegang en zoo verkrijgt hij het karakter van wat men zuren humus noemt. Dat vooral droogte hiervan de oorzaak is, kan men hieruit opmaken, dat goede boschhumus juist door het veranderen van het klimaat of van het minder vochtig blijven van den bodem in zuren humus kan veranderen. De aardwormen verdwijnen daaruit en de bodembacteriën, die in goeden humus de ontbinding bevorderen, kunnen ook niet meer aangetoond worden.

In zulken zuren humus kunnen gewone planten niet tieren. De heideplanten kunnen dat wel, ja de speciale heideplanten kunnen eigenlijk alleen hier gedijen, niet zoozeer om den zuren humus, als wel om de bijzondere reden, dat hare wortels het voedsel alleen in zeer verdunde oplossing kunnen opnemen en de schrale bodem hier juist geen sterke oplossingen kan geven. Bovendien nog verhinderen op vele plaatsen bepaalde harde zandplaten het dieper doordringen der wortels, zoodat ook daardoor geen andere planten er zich kunnen vestigen. Onder de bovenste lagen treft men n.l. heel dikwijls een harde laag van grijsachtig zand aan of in andere gevallen een laag van roodachtig zand, zoogenoemd zandoer, die elk dieper dringen der wortels verhinderen. Vandaar ook, dat later bij ontginning dezer gronden deze harde zandplaat moet worden verbroken.

De planten, die hier op deze geheel aan bepaalde voorwaarden gebonden gronden voorkomen, zijn van bijzonder karakter, zooals zeer gemakkelijk te begrijpen is. Vooreerst hebben wij reeds gezien, dat de wortels van zoodanige constructie zijn, dat zij de voedingsstoffen vooral in zeer verdunde oplossingen wenschen op te nemen. Bovendien zijn de bladeren van al deze planten in den regel van bijzonderen bouw. Grootte, breedte bladeren die vlak uitgespreid liggen en daardoor een groote oppervlakte aan zon en wind blootgeven, bezitten de heideplanten niet. In den regel zijn zij voorzien van kleine, smalle bladeren, die tevens nog zoodanig zijn ingericht, dat zij aan groote droogte weerstand kunnen bieden. Een der fraaiste van deze inrichtingen is b.v. het omgekruld zijn der randen, (meestal naar binnen, (beneden) zeldzamer naar boven), waardoor er aan die zijde van het blad waar de huidmondjes liggen, een stilstaande luchtkolom ontstaat, zoodat niet telkens meer waterdamp aan de planten onttrokken wordt.

Over het algemeen zijn de heideplanten lage struikjes waarvan de meeste beneden den halven meter blijven. Meestal bedraagt hare hoogte niet meer dan 1 à 2 d.M. Vandaar het ruime uitzicht dat de heide geeft, niet gestuit door hoogere planten. En waar zich een andere hoogere plant een plaatsje mocht hebben veroverd, blijft deze in verband met hetgeen boven over den bodem gezegd is, meestal ook klein en dwergachtig.

* * *

De hoofdvegetatie van onze heiden wordt ongetwijfeld gevormd door de *Struikheide*, *Calluna vulgaris* Salisb. Gezichten ver worden uitsluitend door dit kleine heestertje beheerscht. Andere planten worden daarbij wel toegelaten, maar eigenlijk slechts alleen geduld. Heeft Calluna de ruimte noodig dan worden de andere verdrongen. Aan haar heeft de heide dan ook haar bruinachtige tint te danken, benevens haar starheid en stijfheid, wanneer men er over gaat. Het is alsof men over een massa dorachtige takjes loopt en inderdaad is het in werkelijkheid zoo. De struikheide is niets anders dan een dor, betrekkelijk sterk vertakt heestertje, waarvan de verschillende deelen juist door het groote gebrek aan water van den bodem zoo weinig saprijk zijn, dat men een onbebladerd plantje voor dood zou houden. De geheel zwart- of eigenlijk zeer donker paars-bruine kleur van den bast tot op de uiterste groene puntjes toe, werkt daartoe mede, benevens de starheid en taaigheid zelfs van de dunste takjes, zeker een gevolg van den langzamen groei. Aan de uiterste punten zijn de struikjes voorzien van talrijke, uiterst kleine 1 à 1½ m.M. lange, smalle blaadjes die meestal in vier rijen dicht opeengedrongen langs het stengeltje gegroepeerd zijn. Zoo dicht zijn zij soms opeengezeten, dat men het geheel best als een van uitstulpingen voorzien takje zou kunnen beschouwen. Vooral in tijd van schralen groei bij weinig watertoevoer worden deze bladgroeperingen gevormd. Is de tijd iets rooskleuriger en wordt de groei door meerderen toevoer van water in de hand gewerkt, dan zij de stengeldeelen iets meer verlengd en staan de bladeren iets meer van elkaar af. Door den kleinen, dikken bladvorm bereikt de plant bovendien dat er weinig oppervlakte aan de verdamping wordt blootgesteld, wat eveneens wordt tegengegaan door de tamelijk dikke cuticula. Op deze wijze is de plant geheel toegerust om aan de droogte der heidevlakte weerstand te kunnen bieden.

In vele gevallen zijn de struikjes niet hooger dan 2 à 3 d.M., maar ook kan men heide van ½ M. en meer, soms zelfs tot bij 1 M. lengte aantreffen. Het zijn n.l. overblijvende planten, die 20 tot 30 jaar en misschien nog meer, oud kunnen worden. Vooral op zulke gedeelten is de Struikheide dan heer en meester; de andere planten hebben het er bij laten zitten. Toch zijn de oudste stengels daarbij niet zooveel in dikte toegenomen, als men zou kunnen verwachten. Deze lange heide is vooral voor den „bezembinder” van beteekenis, hij maakt er de bekende

heidebezems van, die hun duurzaamheid juist aan de taaigheid en stijfheid der heide te danken hebben.

In het laatst van Juli en in Augustus begint de struikheide te bloeien en dan wordt in waarheid de geheele groote vlakte „een zee van golvend purper”.

Aan de toppen der jongste takjes verschijnen talrijke lichtpaars gekleurde bloemetjes, dikwijls als mooie klokjes naar beneden hangend. Waar de kleine in vier slippen eindigende kroon slechts weinige vertooning maakt om de insecten te lokken, heeft de eveneens in vier slippen eindigende kelk die taak mede op zich genomen en beide kleurige vlagjes zijn vooral voor de bijen het welkome teeken dat er honig in voorraad is. Op die wijze wordt de stuifmeeloverbrenging dan ook voldoende bevorderd en waar zij mocht ontbreken, daar weet de plant den wind te hulp te roepen door de meeldraadjes buitenuit te laten groeien zoodat het stuifmeel overgewaaid kan worden. —

Overal waar de Struikheide nog een plaatsje heeft overgelaten, of daar waar deze zich nog niet goed heeft kunnen inburgeren — op pas afgeplagde of afgebrande gedeelten — tracht de *Dopheide*, *Erica Tetralix* L. zich als heerscheres voor te doen. Het gelukt haar niet zoo volkomen als de Struikheide en menig ander plantje laat zij in haar rijk toe, maar toch kan zij soms heele gedeelten in beslag nemen, met hare helder paarsroode, soms zelfs zeer lichtgekleurde prachtige klokbloempjes in Juni reeds alles overdekkend, zoodat van den ondergrond eigenlijk niets te zien is. Een prachtige verschijning is zoo'n bloeiend Dopheideplantje, sierlijk van bouw en kleur in al hare eenvoudigheid en wij kunnen het ons dan ook zoo goed voorstellen, dat Rousseau, die alle schijnvertooning zoo hartgrondig haatte, haar tot zijn lievelingsbloem had uitverkoren.

Ook de Dopheide is een klein struikje, dat echter in den regel niet hoog wordt en nooit de hoogte van de Struikheide bereikt. Een hoogte van 1 à 2 d.M. tot ten hoogste 4 d.M. is voor de Dopheide de meest voorkomende grootte. Door haar meerdere vertakking vormt zij echter meer gedrongen planten dan de Struikheide. Alleen daar waar zij veel hooger wordt dan gewoonlijk, dikwijls door concurrentie met de naast haar staande Struikheide wordt zij meer ijel van bouw. Langs de eveneens donkerbruin gekleurde stijf-starre, taaie takjes staan de kleine bladeren in dichte rijen kort bijeen. Een mooie, vier-rijige rangschikking, zooals bij de Struikheide vinden wij meestal niet, maar toch is de plaatsing in haar schijnbare onregelmatigheid aan een geordende rangschikking gebonden. De bladeren zijn grooter dan bij de Struikheide, maar toch zijn zij ook hier verre van groot, meestal bereiken zij geen ½ c.M. lengte, terwijl de breedte hoogstens 1 m.M. bedraagt. Ook bij deze bladeren is de cuticula vrij dik, terwijl bovendien door een prachtig mooie inrichting de verdamping zooveel mogelijk beperkt wordt. Aan de randen zijn de bladeren n.l. alle omgebogen, zoodat er op die wijze kokertjes ontstaan, waardoor de afgifte van waterdamp natuurlijk zeer beperkt wordt (er ontstaat daar een luchtlag, waarvan het waterdampgehalte hooger is dan dat van de omgevende lucht). Bovendien zijn alle bladeren aan de onderzijde, dus daar waar in dit geval de huidmondjes liggen, voorzien van talrijke kleine haren, die als 't ware een viltachtig overtrek vormen. (Reeds met een gewone loupe is dat viltachtige aan de onderzijde der bladeren te zien). Op deze wijze wordt het verstopping der huidmondjes bij het nat worden door den regen voorkomen. Overigens staan langs den rand van het blad enkele lange haren, die naar boven gewoon puntig toelopen. Ook aan de hooger op, kort naar de bloem toe geplaatste bladeren en langs de randen der schut- en kelkbladeren kan men die lange haren gemakkelijk waarnemen — zelfs met het bloote oog. Beziet men deze laatste bij wat sterkere vergrooing, dan zal men aan de uiteinden een knopvormige verbreding kunnen opmerken, waarin eenig vocht besloten is: het dient om ongenooide gasten van den in de bloem besloten honig af te houden. Heeft het zijn dienst verricht dan blijft het nu spits geworden haartje staan en deze oudgedienden zijn het die men aan de oudere bladeren vindt.

Boven op de jonge, eenigszins lichtrose gekleurde scheuten staan de mooie bloemschermpjes: een verzameling sierlijke klokjes, zich naar beneden buigend alsof zij tot bengelen gereed zijn. Hier behoeft de kelk geen handlangersdiensten te verrichten, de vrij groote, zeer opvallend gekleurde kroon kan het nu alleen wel af. Aan insectenbezoek ontbreekt het dan in den regel ook niet. De wilde bijtjes vooral weten den honig wel te vinden. Heel merkwaardig is bij deze bloempjes bovendien nog de vorm der meeldraden. Onder aan het helmknopje bevinden zich n.l. een paar aanhangels, die bij de geringste aanraking al een wolk van stuifmeel over den bezoeker uitstorten en hem uitnoodigen dit naar naburige bloemen over te brengen, waar de kleverige stempelknop reeds buiten de deur staat om den kostbaren schat in ontvangst te nemen. Bij de Struikheide kunnen we eveneens een dergelijke inrichting der meeldraden waarnemen.

Bij al den eenvoud van hun bouw hebben beide planten dus nog zoodanige merkwaardige inrichtingen, dat zij waarlijk onze belangstelling wel verdienen en het zou ons niet verwonderen, wanneer onze lezers bij hun gang over de heide even stilstaan om ook de eenvoudige heideplanten eens wat nader te beschouwen.

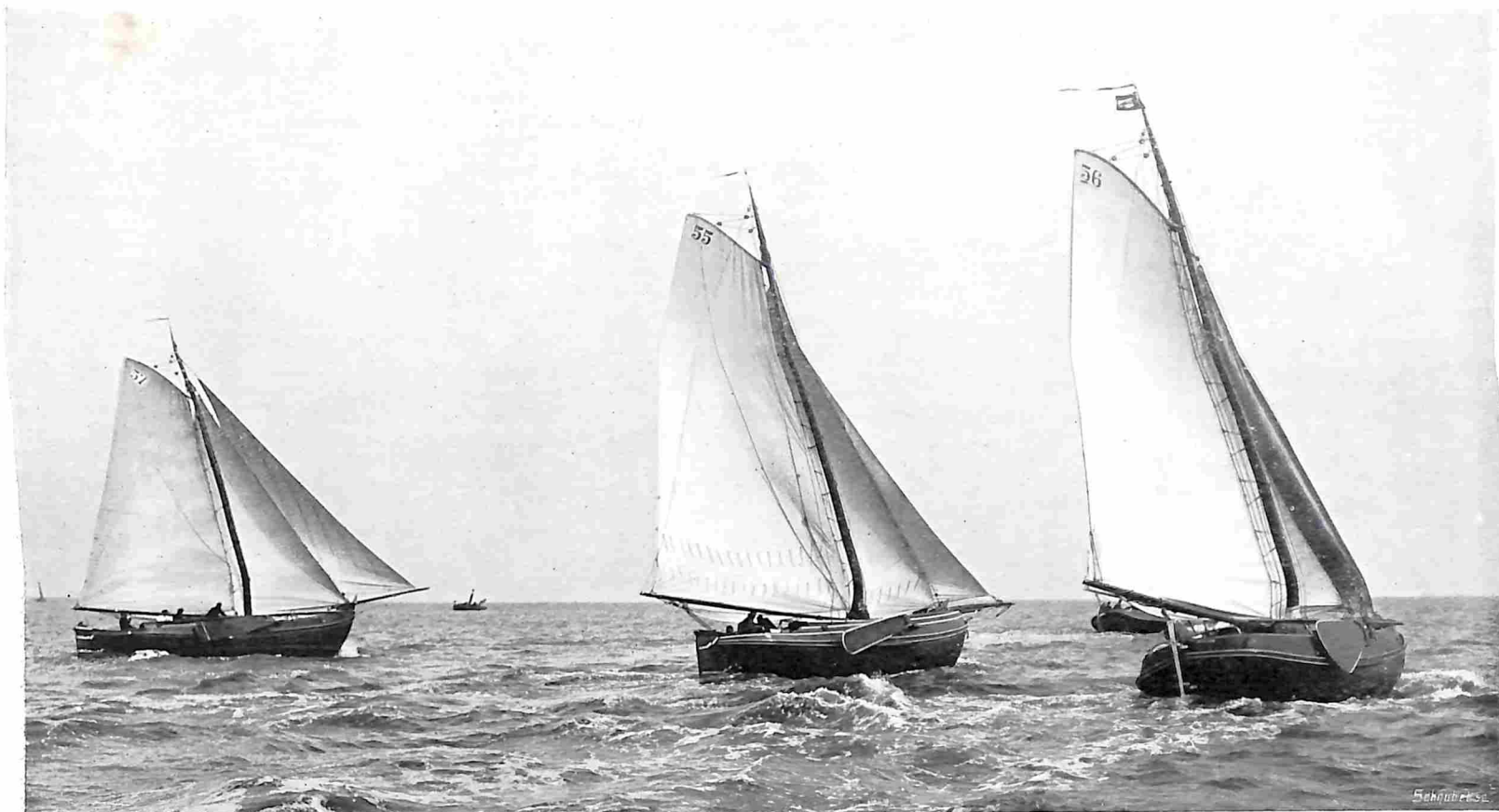

Foto E. van Elfrinkhoff.

DE JUBILEUM-WEDSTRIJDEN VAN DE ZEILVEREENIGING „HET Y”.
DE LOTUS (55), DE FORTUNA (56) EN DE DOLFIJN (57) AAN DE START.

DE INTERNATIONALE ZEILWEDSTRIJDEN VAN „HET Y”.

ZATERDAG en Zondag werden de internationale, nationale en handicap-jubileumwedstrijden van de bekende Amsterdamsche Zeilvereeniging „het Y” op de Zuiderzee en het Buiten-Y gehouden. Zooals altijd mocht deze Vereeniging zich in hooge mate verheugen in de belangstelling van de zeilers uit het geheele land, terwijl de deelname van verschillende buitenlanders bewees, dat men ook over de grenzen belang stelt in de beoefening van deze watersport bij uitnemendheid in ons lage waterland.

Een keur van uitgelezen en kostbare prijzen was uitgelooft, niet alleen door de Vereeniging zelve, doch ook door de Koninklijke familie, die daardoor evenals het College van Burgemeester en Wethouders der hoofdstad, blijk gaven van hooge waardeering voor het vele, dat de populaire vereeniging in den loop der jaren heeft gedaan ter bevordering van de zeilsport in Holland.

Amsterdam, dat overigens nog al karig bedeeld is met betrekking tot ruime en voldoende gelegenheid tot sportbeoefening, mag op het gebied van de watersport als een der eerste steden des lands worden aangemerkt. Zoowel de Amstel als het Y met de in de nabijheid gelegen Zuiderzee, bieden gelegenheid te over om de riemen der ranke roeiboeten ongebonden in het ruime sop te doen neerplassen en de zeilen te hijschen aan de masten der talloze plezierjachten, waaraan de beter gesitueerde hoofdstedelingen op dagen als die, waarop een der stedelijke vereenigingen wedstrijden pleegt te organiseeren, niet arm blijken te zijn.

Zaterdag en Zondag waren de dagen voor de wedstrijden van „het Y” welke vereeniging tevens haar 25-jarig jubileum herdacht.

Voor de leden en genoodigden werd aan boord van de salonboot „Bolsward” gelegenheid gegeven, de wedstrijden op beide dagen te volgen, waarvoor men het Bestuur der feestvierende vereeniging dankbaar mocht zijn. Immers, behalve het bijwonen van den wedstrijd is het gezellige watertochtje aan boord van de keurig ingerichte volgboot een genot op zichzelf. J. H.

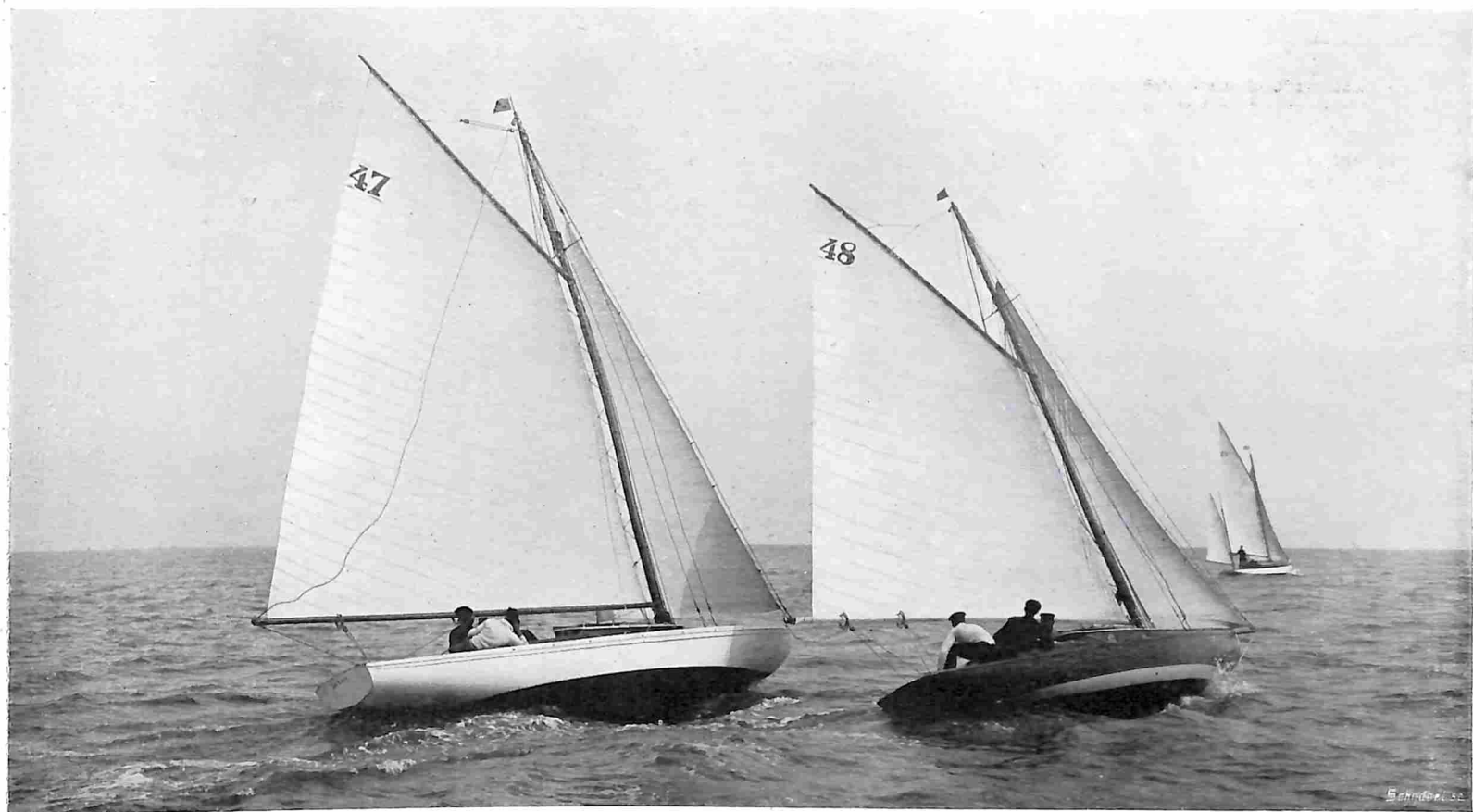

Foto E. van Elfrinkhoff.

DE JUBILEUM-WEDSTRIJDEN VAN DE ZEILVEREENIGING „HET Y”.
SO EASY (47) EN VOL AU VENT (48).

EEN ZONDERLINGE WATERVOGEL.

...The greatest ornament of the Broads...
LUBBOCK.

IK bedoel den fuut. Voor 'n paar jaar leerde ik hem kennen op een Brabantsch meertje, waar er verscheidene broedden. Zoo'n waterplas is prachtig in het voorjaar, wanneer scheeren, egelskop, matdebies en blanke waterrozen om den voorrang strijden met gele dotterbloemen, blauwe gentianen en trotsche lisschen, en aan het water, begrensd door wuivende rietbosschen, een zeldzame bekoering geven. O, wat is zoo'n mooi begroeid meer oneindig veel fraaier dan de stijve Hollandsche vaarten en kanalen, die angstvallig schoon gehouden worden door baggermachines en dergelijke. Alleen de oude visscher kwam daar van tijd tot tijd met zijn schuitje, zette er zijn fuiken, en bekommerde zich verder niet veel om vogels, behalve wanneer ze hem schade berokkenden aan den vischstand. Daarom schonk hij ook onverdeelde aandacht aan den fuut, en wee het nest met eieren dat hij vond; zonder eenig gemoedsbezwaar werd het uitgehaald. Nu is zoo'n fuut ook niet van gisteren, en daarom gaat hij broeden op onbereikbare plaatsen in het dichte rietveld. Typisch terrein daar in Brabant. De grond is te los en te drassig om op te loopen, en weer te vast om te roeien of te boomen. De eenige manier om daar een nest te bereiken is in Adamskostuum, met plankjes onder de voeten gebonden, en aan een touw, dat door een helper vastgehouden wordt. Niet zelden gaat zoo'n tocht met levensgevaar gepaard. De grond schudt onder je voeten. Sta je goed en wel op 'n stukje land, dan begint het te waggelen, en vlug moet een tweede steunpunt gezocht worden, om niet in de peillooze diepte te verzinken.

Of er een gangbaar Hollandsch woord voor zulk moerasland is, weet ik niet, mijn Brabantsche vrienden noemen het „kwebben” en „zeggebulten”, in Duitschland heet het „Seggenkufe” en in het Friesch ten slotte „bjentepoltsje”. Ge ziet wel, zoo'n fuut is lang niet gek, om z'n home op zulk terrein te vestigen, en bijzonder groot wordt de eierenbuit van den visscher ook maar zelden. Voeg daarbij nog, dat het grootste gedeelte van het meertje onder bescherming ligt van een eendenkooi, zoodat er niet geschoten mag worden, dan is het duidelijk, dat de watervogels daar een heerlijk, onbezorgd leventje leiden.

Op 'n mooien Meimorgen bevonden wij ons op het water. De zwarte sterntjes, die een kolonie vormden in een uithoek links, lieten zich nog niet zien of hooren. Rustig zaten ze op hunne drijvende nesten tusschen de scheeren, en broedden de drie donkergeklepte eieren uit. Daar vloog er een op, omcirkelde een keer onze boot, riep eenige malen gegagiteerd „kik, kik, kik” en daar hadden we plotseling de aanvallen te verduren van het heele leger, over de honderd vogels sterk. Flinker dieren, vol kracht en levenslust. Van alle sters lijken zij het meest op zwaluwen, daarom heeten ze ook wel Zwarte- of Moeraszeezwaluw, een erg leelijk woord voor zoo'n elegant vogeltje. Dan vind ik den naam Zwarte stern mooier, en „Kik” zooals van Vugt, de visscher ze noemt, veel toepasselijker. Langzamerhand verminderden de aanvallen in hevigheid, naarmate wij het broedterrein verlieten, en op een stuk open water vertoonde zich de tweede rietvriend, een koet met jongen, net zwarte duiveltjes.

In de buurt vonden we er nog een nest van, met elf eieren. Eén ervan was al aan het uitkomen, een snavelkje met een witten eitand stak nieuwsgierig door de opening in de schaal, en trachtte het kalken omhulsel nog verder te openen. Duidelijk konden we het jong hooren piepen. Moeder koet was nergens te zien of te hooren, maar ze zal wel hier of daar in 't verborgene hebben zitten kijken wat wij uitvoerden bij haar heiligdom.

Nog verlustigden wij ons in het uitkomen van het jonge vogeltje, toen de visscher ons op den eersten fuut opmerkzaam maakte. Hij noemt ze „Loem” en „Keizer”, en in de boeken heeten ze *Podiceps of Colymbus cristatus*. Dat *cristatus* slaat natuurlijk op de kuif die ze hebben, Zoodra ons fuutje de indringers in de gaten kreeg, liet hij zich gauw een paar centimeters dieper zakken, wat hem niet de minste moeite scheen te kosten. Telkens keek hij wantrouwend om, en sloeg erg ongelijk met z'n pooten, net als iemand, die niet goed roeien kan. Hoe dichter wij hem naderden, des te dieper liet hij zich zakken, totdat hij ten slotte nog slechts met kop en hals boven water zwom, zooiets als een onderzeesche boot, waarvan alleen de top van den mast nog zichtbaar is. Maar een fuut kan nog vrij wat beter duiken, dan de beste torpedo. Daar kregen we nog

een staaltje van te zien. We roeiden om een rietbosch heen, dan konden we om een hoek plotseling vlak bij den niets vermoedenden vogel zijn, en hem eens goed opnemen. Een paar minuten lang boomden wij door de tocht, en kwamen juist achter hem terecht. Hij dobberde met den rug naar ons toe, op hoogstens vijftien meter afstand. Nu kon je eerst zien, wat voor een prachtvogel zoo'n fuut eigenlijk is. Borst en buik zijn met een prachtig wit satijnachtig dons bedekt. Dat was vroeger als futenbont bij de dames nogal in de mode, doch tegenwoordig gelukkig niet meer. De bovenkant was mooi kastanjebruin, en aan den kop droeg hij een dubbele kuif en een paar bakkebaarden van dezelfde kleur. Rustig dreef de duikelaar voort, hier een torretje oppikkend, daar een schaatsenlooper, een bootsmannetje of een donacia verschalkend. Tot een van ons een onvoorzichtige beweging met een roeriem maakte, en de idylle verstoorde. Met een rauw körr körr dook hij plotseling onder, zoodat alleen wat kringetjes de plaats aanduidden, waar hij daareven nog zwom. Wij hem na met de boot. Een meter of twintig verder kwam hij voorzichtig met den gepluimden kop boven water, keek even naar ons, en dook meteen weer. Er is gewoon geen denken aan zoo'n beest te volgen, laat staan te vangen. Van de vleugels gebruik maken, en zich door vliegen redden, doen ze niet gauw, ze vertrouwen meer op hunne ongeëvenaarde duikkunst. Vlak bij de dichte oeverflora zagen we hem voor 't laatst, en toen bemerkten we er plotseling op den kant ook nog een, die zijn veeren stond glád te strijken en op te poetsen in de zon. Zoo sierlijk en elegant als een fuut in het water is, zoo onbeholpen en log is hij op het droge. Zijn pooten staan veel te ver naar achteren, en dan zit hij meestal nog op zijn hielen, wat een erg komiek gezicht oplevert. Zijn hals is naar verhouding ook te dun en te lang, zijn kop te dik, en staart heeft hij nagenoeg niet. Met den kijker kan je duidelijk zien, dat het een wijfje is, dat is

kleiner en niet zoo mooi van kleur als haar eega. Vroeg in het voorjaar vechten de mannetjes om hunne *Dulcinea's*, en dat gaat met een hevig geploeter en geplasp gepaard, zoo'n soort ornithologisch waterballet. Daar zag ik midden April van dit jaar een en ander van. Verbazend, wat kan zoo'n fuut een massa water opwerpen, de helft van den tijd is de vogel zelf er niet door te zien. Dat komt hem ook al weer te pas, als kiekendieven of kraaien zijn jongen te na komen. Dan plast hij ze van onder tot boven vol, en het moet al een bijzonder volhoudend individu zijn, die nog in staat is, een jong weg te rooven. Bij zoo'n gevecht scharrelt de fuut steeds naar het riet, waar de roovers hem niet zoo licht zullen volgen. De jonge futen zijn aardigste diertjes, direct na het uitkomen kunnen ze al zwemmen, en zijn ze al zebra-achtig gestreept. Worden ze moe, dan drijft

Foto C. J. de Wolf.

NEST EN EIEN VAN DEN FUUT.

de oude ze bij elkaar, en duikt onder hen op, zoodat ze op haar rug komen te liggen. Dat schijnt bij roofvogels ook wel voor te komen, tenminste William Long schrijft er over in zijn boek „*Fowls of the Air*” van een arend, die een vallend jong op zijn breeden rug opving. Zoo mooi en bekoorlijk als een fuut en zijn jongen zelf zijn, zoo vuil en onaanzienlijk is het nest met de vier à vijf eieren. Het is niet veel meer dan een drijvende hoop rottende bladeren, plantenresten en modder, en altijd nat, zoodat zelfs het legsel steeds vochtig is. De witte eieren krijgen door de zuren van de nestbestanddeelen langzamerhand een bruinachtige, gele tint. Men begrijpt dat zoo'n nest's zomers een ware broeikas is, vooral als de vogel, bij het verlaten van het nest, er nog wat plantenvuil en modder overheen werpt. Dan is het meteen wat verborgen voor onbescheiden blikken van roofgespuis. Als de jongen groot genoeg zijn om in eigen levensonderhoud te voorzien, trekt de heele familie weg naar zuidelijker streken. Vroeger meende men, dat die reis zowat geheel loopende en zwemmende moest geschieden, maar daar is niets van aan, futen kunnen, vooral in den trektijd, heel goed vliegen. Ook overwinteren ze niet zelden, meest langs de Zuiderzeekust en op de binnenwateren, en daar maakten vroeger nogal eens jagers gebruik van, om ze te schieten. Doch nu, zooals reeds gezegd is, de mode geen futenbont meer voor moffen, mantels enz. vraagt, gaat de jacht op vriend *Podiceps langzamerhand* tot het verledene behooren.

Behalve de gewone fuut en een paar zeldzame soorten, komt in ons land ook nog de dodaars of hagelzakje (*Podiceps fluvialis* Tunst.) voor. Die is haast net gekleurd als zijn grootere soortgenoot, maar hij heeft geen kuif en bakkebaarden. Zijn manieren, nestbouw, eieren enz. gelijken ook precies op die van de groote, doch alles in miniatuur. Ook behoeft hij geen meren of groote watervlakken zooals de laatste, doch stelt zich vaak al met een flinke poldersloot tevreden.